

PRAWA CZŁOWIEKA I SYSTEMY ICH OCHRONY

Ćwiczenia 2

PLAN ZAJĘĆ

Ograniczenia praw i wolności jednostki

- a. Zasady i przesłanki dopuszczalności ograniczeń wolności i praw jednostki
- b. Prawa człowieka w stanach nadzwyczajnych
- c. Rozwiązywanie kazuśów

KONSTYTUCYJNY KATALOG PRAW I WOLNOŚCI

Ograniczanie praw i wolności

Art. 31

3. Ograniczenia w zakresie korzystania z konstytucyjnych wolności i praw mogą być ustanawiane tylko w ustawie i tylko wtedy, gdy są konieczne w demokratycznym państwie dla jego bezpieczeństwa lub porządku publicznego, bądź dla ochrony środowiska, zdrowia i moralności publicznej, albo wolności i praw innych osób. Ograniczenia te nie mogą naruszać istoty wolności i praw.

OGRANICZANIE PRAW I WOLNOŚCI

Ograniczenia nie mogą naruszać **istoty** praw i wolności.

Do naruszenia tego typu dochodzi, gdy regulacje prawne nie znoszące danego prawa lub wolności w praktyce uniemożliwiają korzystanie z niego.

Ograniczenia muszą być zgodne z **zasadą proporcjonalności**.

Zakaz nadmiernej ingerencji w prawa lub wolności jednostki. Ustawodawca powinien wybrać takie środki, które będą najmniej uciążliwe dla podmiotów

OGRANICZANIE PRAW I WOLNOŚCI

„Trybunał Konstytucyjny uważa obecnie za możliwe uogólnienie swych wcześniejszych rozstrzygnięć i powiązanie zakazu nadmiernej ingerencji (...). Rozważanie, czy zakaz ten nie został naruszony przez ustawodawcę uwzględniać powinno specyfikę poszczególnych praw i wolności jednostki (surowsze standardy oceny przykładać należy np. do regulacji praw i wolności osobistych i politycznych niż do praw ekonomicznych czy socjalnych), bo z tego wynikają ogólne granice dopuszczalnych ograniczeń. Rozważania te powinny następnie udzielać odpowiedzi na trzy pytania:

- 1) czy wprowadzona regulacja ustawodawcza jest w stanie doprowadzić do zamierzonych przez nią skutków,
- 2) czy regulacja ta jest niezbędna dla ochrony interesu publicznego, z którym jest powiązana,
- 3) czy efekty wprowadzanej regulacji pozostają w proporcji do ciężarów nakładanych przez nią na obywatela (...)

Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 26 kwietnia 1995 r., sygn. akt K. 11/94.

STANY NADZWYCZAJNE

Stan nadzwyczajny – instytucja prawa wewnętrznego polegająca na odstąpieniu od konstytucyjnego systemu sprawowania władzy, co uzasadnione jest powstaniem szczególnych zagrożeń.

Art. 228 Konstytucji RP

1. W sytuacjach szczególnych zagrożeń, jeżeli zwykłe środki konstytucyjne są niewystarczające, może zostać wprowadzony odpowiedni stan nadzwyczajny (...)

STANY NADZWYCZAJNE

Skutki wprowadzenia stanów nadzwyczajnych:

- Ograniczenia praw i wolności jednostek
- Zwiększenie zakresu obowiązków jednostek
- Zwiększenie uprawnień władzy wykonawczej

STANY NADZWYCZAJNE

Stany nadzwyczajne w Konstytucji RP:

- Stan wojenny
- Stan wyjątkowy
- Stan klęski żywiołowej

STANY NADZWYCZAJNE

Stany nadzwyczajne w Konstytucji RP:

- Stan wojenny - Ustawa z dnia 29 sierpnia 2002 r. o stanie wojennym oraz o kompetencjach Naczelnego Dowódcy Sił Zbrojnych i zasadach jego podległości konstytucyjnym organom Rzeczypospolitej Polskiej (t.j. Dz.U. 2017 poz. 1932)
- Stan wyjątkowy - Ustawa z dnia 21 czerwca 2002 r. o stanie wyjątkowym (t.j. Dz.U. 2017 poz. 1928)
- Stan klęski żywiołowej - Ustawa z dnia 18 kwietnia 2002 r. o stanie klęski żywiołowej (t.j. Dz.U. 2017 poz. 1897)

STANY NADZWYCZAJNE

Zasady ogólne dotyczące stanów nadzwyczajnych:

- a) Zasada wyjątkowości – art. 228 ust. 1
- b) Zasada legalności – art. 228 ust. 2 i 3
- c) Zasada proporcjonalności – art. 228 ust. 5
- d) Zasada celowości – art. 228 ust. 5
- e) Zasada ochrony podstaw systemu prawnego – art. 228 ust. 6
- f) Zasada ochrony organów przedstawicielskich – art. 228 ust. 7

STAN WOJENNY

Przesłanki wprowadzenia:

- zewnętrzne zagrożenie państwa,
- zbrojna napaść na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej,
- sytuacja gdy z umowy międzynarodowej wynika zobowiązanie do wspólnej obrony przeciwko agresji.

STAN WOJENNY

Procedura wprowadzenia stanu wojennego

wniosek Rady Ministrów

Rozporządzenie Prezydenta RP o wprowadzeniu stanu wojennego

Podanie do publicznej wiadomości oraz ogłoszenie rozporządzenia w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej

przedstawienie Rozporządzenia Sejmowi w ciągu 48 godzin od podpisania

niezwłoczne rozpatrzenie rozporządzenie przez Sejm

/możliwość uchylecia rozporządzenia/

STAN WOJENNY

Zakres dopuszczalnych ingerencji w prawa i wolności jednostki

Art. 233.

1. Ustawa określająca zakres ograniczeń wolności i praw człowieka i obywatela w czasie stanu wojennego i wyjątkowego nie może ograniczać wolności i praw określonych w art. 30 (godność człowieka), art. 34 i art. 36 (obywatelstwo), art. 38 (ochrona życia), art. 39, art. 40 i art. 41 ust. 4 (humanitarne traktowanie), art. 42 (ponoszenie odpowiedzialności karnej), art. 45 (dostęp do sądu), art. 47 (dobra osobiste), art. 53 (sumienie i religia), art. 63 (petycje) oraz art. 48 i art. 72 (rodzina i dziecko).

Dodatkowo formułowany jest zakaz dyskryminacji – art. 233 ust. 2.

STAN WOJENNY

Przykłady ograniczeń dopuszczalnych na podstawie ustawy

- Zawieszenie prawa do strajków i akcji protestacyjnych (art. 19)
- Wprowadzenie cenzury prewencyjnej (art. 21 ust. 1 pkt 1)
- Zawieszenie prawa do zgromadzeń i zrzeszania się (art. 22 ust. 1) – ograniczenie nie ma zastosowania do zgromadzeń organizowanych przez kościoły i inne związki wyznaniowe
- Obowiązek okresowego zaniechania prowadzenia działalności gospodarczej określonego rodzaju (art. 24 ust. 1 pkt 2)
- Zakaz lotów polskich i obcych statków powietrznych nad terytorium RP (art. 26 ust. 1 pkt 2)
- Wprowadzić szczególnych zasad wydawania dokumentów uprawniających obywateli polskich do przekraczania granicy państwowej (art. 28 ust. 1 pkt 2)

STAN WOJENNY

Rozporządzenia z mocą ustawy

Art. 234.

1. Jeżeli w czasie stanu wojennego Sejm nie może zebrać się na posiedzenie, Prezydent Rzeczypospolitej na wniosek Rady Ministrów wydaje rozporządzenia z mocą ustawy w zakresie i w granicach określonych w art. 228 ust. 3-5. Rozporządzenia te podlegają zatwierdzeniu przez Sejm na najbliższym posiedzeniu.
2. Rozporządzenia, o których mowa w ust. 1, mają charakter źródeł powszechnie obowiązującego prawa.

STAN WOJENNY

Stan wojenny a stan wojny

Stan wojny regulowany jest przez art. 116 Konstytucji RP.

Organem właściwym do podjęcia decyzji w zakresie wprowadzenia stanu wojny jest Sejm (zastępczo Prezydent)

Konstytucja posługuje się jeszcze jednym pojęciem - „na czas wojny”:

- art. 134 ust. 4
- art. 175 ust. 2

STAN WYJĄTKOWY

Przesłanki wprowadzenia:

- Zagrożenie konstytucyjnego ustroju państwa
- Zagrożenie bezpieczeństwa obywateli
- Zagrożenie porządku publicznego

STAN WYJĄTKOWY

Procedura wprowadzenia stanu wyjątkowego

wniosek Rady Ministrów

Rozporządzenie Prezydenta RP o wprowadzeniu stanu wyjątkowego

Podanie do publicznej wiadomości oraz ogłoszenie rozporządzenia w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej

przedstawienie Rozporządzenia Sejmowi w ciągu 48 godzin od podpisania

niezwłoczne rozpatrzenie rozporządzenie przez Sejm

/możliwość uchYLENIA rozporządzenia/

STAN WYJĄTKOWY

Termin

Czas trwania stanu wyjątkowego każdorazowo musi być oznaczony.

Maksymalnie – 90 dni

Możliwość jednokrotnego przedłużenia na czas nie dłuższy niż 60 dni.

STAN WYJĄTKOWY

Zakres dopuszczalnych ingerencji w prawa i wolności jednostki

Art. 233.

1. Ustawa określająca zakres ograniczeń wolności i praw człowieka i obywatela w czasie stanu wojennego i wyjątkowego nie może ograniczać wolności i praw określonych w art. 30 (godność człowieka), art. 34 i art. 36 (obywatelstwo), art. 38 (ochrona życia), art. 39, art. 40 i art. 41 ust. 4 (humanitarne traktowanie), art. 42 (ponoszenie odpowiedzialności karnej), art. 45 (dostęp do sądu), art. 47 (dobra osobiste), art. 53 (sumienie i religia), art. 63 (petycje) oraz art. 48 i art. 72 (rodzina i dziecko).

Dodatkowo formułowany jest zakaz dyskryminacji – art. 233 ust. 2.

STAN WYJĄTKOWY

Przykłady ograniczeń dopuszczalnych na podstawie ustawy

- Zawieszenie prawa do strajków, akcji protestacyjnych, zgromadzeń i imprez masowych (art. 16)
- Odosobnienie osób podejrzanych o działalność zagrażającą konstytucyjnemu ustrojowi państwa, bezpieczeństwu obywateli lub porządkowi publicznemu (art. 17)
- Obowiązek posiadania przy sobie dowodu osobistego (art. 18)
- Wprowadzenie cenzury prewencyjnej (art. 20 ust. 1 pkt 1)
- Wprowadzenie kontroli zawartości przesyłek, listów, paczek i przekazów przekazywanych w ramach usług pocztowych (art. 20 ust. 1 pkt 2)
- Nakaz okresowego zaniechania prowadzenia działalności gospodarczej określonego rodzaju (art. 21 pkt 2)
- Zawieszenie działalności edukacyjnej szkół i uczelni wyższych (art. 21 pkt 3)

STAN KLĘSKI ŻYWIOŁOWEJ

Przesłanki wprowadzenia:

- Zapobieżenie skutkom katastrof naturalnych lub awarii technicznych
- Usunięcie skutków katastrof naturalnych lub awarii technicznych

Klęska żywiołowa – katastrofa naturalna lub awaria techniczna, których skutki zagrażają życiu lub zdrowiu dużej liczby osób, mieniu w wielkich rozmiarach albo środowisku na znacznych obszarach, a pomoc i ochrona mogą być skutecznie podjęte tylko przy zastosowaniu nadzwyczajnych środków, we współdziałaniu różnych organów i instytucji oraz specjalistycznych służb i formacji działających pod jednolitym kierownictwem.

Katastrofa naturalna - zdarzenie związane z działaniem sił natury, w szczególności wyładowania atmosferyczne, wstrząsy sejsmiczne, silne wiatry, intensywne opady atmosferyczne, długotrwałe występowanie ekstremalnych temperatur, osuwiska ziemi, pożary, susze, powodzie, zjawiska lodowe na rzekach i morzu oraz jeziorach i zbiornikach wodnych, masowe występowanie szkodników, chorób roślin lub zwierząt albo chorób zakaźnych ludzi albo też działanie innego żywiołu.

STAN KLĘSKI ŻYWIOŁOWEJ

Organ właściwy - Rada Ministrów w drodze rozporządzenia:

- z własnej inicjatywy,
- na wniosek właściwego wojewody.

Obszar - na którym wystąpiła klęska żywiołowa oraz na którym wystąpiły lub mogą wystąpić skutki tej klęski.

Termin – maksymalnie 30 dni

Przedłużenie tylko za zgodą Sejmu i tylko na czas oznaczony.

STAN KLĘSKI ŻYWIOŁOWEJ

Zakres dopuszczalnych ingerencji w prawa i wolności jednostki

Art. 233.

3. Ustawa określająca zakres ograniczeń wolności i praw człowieka i obywatela w stanie klęski żywiołowej może ograniczać wolności i prawa określone w art. 22 (wolność działalności gospodarczej), art. 41 ust. 1, 3 i 5 (wolność osobista), art. 50 (nienaruszalność mieszkania), art. 52 ust. 1 (wolność poruszania się i pobytu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej), art. 59 ust. 3 (prawo do strajku), art. 64 (prawo własności), art. 65 ust. 1 (wolność pracy), art. 66 ust. 1 (prawo do bezpiecznych i higienicznych warunków pracy) oraz art. 66 ust. 2 (prawo do wypoczynku).

STAN KLĘSKI ŻYWIOŁOWEJ

Przykłady ograniczeń dopuszczalnych na podstawie ustawy

- Nakaz lub zakaz prowadzenia działalności gospodarczej określonego rodzaju (art. 21 ust. 1 pkt 2)
- Nakazanie pracodawcy oddelegowania pracowników do dyspozycji organu kierującego działaniami prowadzonymi w celu zapobieżenia skutkom klęski żywiołowej lub ich usunięcia (art. 21 ust. 1 pkt 3)
- Zakaz okresowego podwyższania cen na towary lub usługi określonego rodzaju (art. 21 ust. 1 pkt 4a)
- Obowiązek poddania się badaniom lekarskim, leczeniu, szczepieniom ochronnym oraz stosowaniu innych środków (art. 21 ust. 1 pkt 5)
- Obowiązek poddania się kwarantannie (art. 21 ust. 1 pkt 6)
- Nakaz ewakuacji w ustalonym czasie z określonych miejsc, obszarów i obiektów (art. 21 ust. 1 pkt 12)
- Nakaz udostępnienia pomieszczeń osobom ewakuowanym (art. 22 ust. 1 pkt 5)

WYRÓWNYWANIE STRAT MAJĄTKOWYCH

Art. 228 Konstytucji RP

4. Ustawa może określić podstawy, zakres i tryb wyrównywania strat majątkowych wynikających z ograniczenia w czasie stanu nadzwyczajnego wolności i praw człowieka i obywatela.

Ustawa z dnia 22 listopada 2002 r. o wyrównywaniu strat majątkowych wynikających z ograniczenia w czasie stanu nadzwyczajnego wolności i praw człowieka i obywatela.

WYRÓWNYWANIE STRAT MAJĄTKOWYCH

Art. 2 ustawy szczególnej

1. Każdemu, kto poniósł stratę majątkową w następstwie ograniczenia wolności i praw człowieka i obywatela w czasie stanu nadzwyczajnego, służy roszczenie o odszkodowanie.
2. Odszkodowanie, o którym mowa w ust. 1, obejmuje wyrównanie straty majątkowej, bez korzyści, które poszkodowany mógłby osiągnąć, gdyby strata nie powstała.